

Sözcük Dağarcığı

Deniz Candaş - Gökhan Tok

Üsküdar'a gider iken aldı da bir yağmur şarkısını bilmeyen yoktur herhalde. Şarkılarımıza kadar giren Üsküdar semtinin kökeni de çok eskilere dayanıyor. Üsküdar sözcüğünün kökeninde tabaklanmış deri anlamına gelen eski Yunanca "skitos" sözcüğü yer alıyor. Eski çağlarda askerler deriden yapılmış kalkanlar taşırlarmış. Bu sözcük sonradan Latinceye "scutus" olarak geçmiş. Scutus, Roma ordusundaki lejyonerlerin kullandığı kalkan verilen ad. Hatta Roma ordusunda kalkan taşıyan anlamına gelen "scutarius" diye bir sınıf da var. Roma ordusunda belli bir süre hizmet ettikten sonra görevini tamamlayan emektar askerlere toprak verip onları bir bölgeye topluca yerleştirmek geleneği vardı. Böylece imparatorluğun çeşitli bölgelerinde emekli kalkancıların yaşadığı "Scutarii" adlı koloniler oluşmaya başlamış. Üsküdar adı Scutarii'nin günümüze gelmiş hali.

Benzer biçimde Arnavutluk'ta bulunan İşkodra kentinin adı da aynı kökten geliyor. Aslında dünyada benzer kökten gelen isimlere sahip kentler görmek mümkün. Sözcüğü Büyük İskender'in kendi adıyla kurduğu İskenderiye, İskenderun gibi kentler bu kapsamda düşünülebilir. Benzer bir kader de "tripoli" adını taşıyan kentlere ait. Tripoli üç şehir demek. Bugün gerçekten de dünyada bu adı taşıyan üç kent bulunuyor. Bu kentlerin kökenlerinin Fenike ticaret kolonileri dönemine dek uzandığı sanılıyor. Kentlerin isimleri küçük değişiklikler gösterse de, günümüze dek korunarak gelmiş. Libya'da bulunan Trablusgarp, Lübnan'da bulunan Trablusşam ve Giresun'un bir ilçesi olan Tirebolu, ticaret kolonileri döneminde en parlak günlerini yaşamışlar. Akdeniz kıyılarındaki ticaretin uzun yıllar canlı kalması sonucu Trablusgarp ve Trablusşam kentleri önemini uzun yıllar sürdürmüş. Karadeniz ticaretinin İpekyolu üzerinde bulunan Trabzon'a kaymasıyla Tirebolu ticari önemini diğer iki kent kadar koruyamamış.

Yer Adları

Malta, Afrika'nın kuzeyinde, neredeyse İtalya'nın hemen güneyinde konumlanmış bir Akdeniz Ada ülkesi. Binlerce yıl çeşitli uygarlıklara ev sahipliği yapmış olan adanın günümüzdeki adının kökeniyse, MÖ 736 yılında Fenikelilerden sonra adayı işgal eden Yunan kolonisine dayanıyor. O zamanlarda yalnızca ada halkı için kullanılan ve Yunanca "bal bulunduran" anlamına gelen "Melita" kelimesi, zaman içinde az-çok değişime uğramış ve adaya da bugünkü adını vermiş.

Kısa kısa... Kısa kısa... Kısa kısa...

Karga: Kargımak eski Türkçe'de lanet etmek, beddua gibi anlamlara geliyor. Buradan yola çıkarak, kara kanatları ve çirkin sesiyle uğursuz sayılan kuşa karga adı verilmiş.

Daniska: Almanca Danzig kentinin adından Türkçe'ye halk ağzında Daniska olarak girmiş. Eski'den Almanya'dan Danzig yoluyla gelen alışveriş nesnelere üzerine Danzig damgası vurulurdu. Oldukça iyi ve sağlam olan bu mallar, halk arasında beğenilir, tutulurdu. Bir şeyin en iyisi, en ileri noktası anlamında bu söz kullanılır oldu.

Levrek: Latince cins ismi Perca olan bu balığın Avrupa dillerinin çoğundaki karşılığı (perch), bilimsel adıyla uyum gösteriyor. Dilimizdeki karşılığıysa bu addan oldukça farklı. Dudak anlamına gelen Latince "labrum" ve buna benzerlik gösteren Farsça "leb" kelimelerinden köken aldığı düşünülen levreğin, Yunan dilindeki karşılığı da "lavraki".

Aşure: Bu tatlının adının, düşünüldüğünün aksine "aş" sözcüğüyle bağlantısı bulunmuyor. İbranice arınma günü anlamına gelen "Asor" kelimesiyle bağlantılı olduğu düşünülen ve Arapça'da da Muharrem ayının 10. günü anlamına gelen aşura kelimesi, ilk kez bu günde yapılmış olan tatlıya da adını vermiş.

Mancınık: Çok eski tarihlerde ilk kez Çinlilerin kullanmaya başladığı ve daha sonra Romalıların biraz daha geliştirdiği düşünülen mancınık, kaldırıp mantığıyla çalın ve gülle ya da ağır taşlar gibi nesnelere fırlatabilmeye yarayan ilkel ama güçlü bir savaş silahı. Kelimenin kökeni, "küçük savaş makinesi" anlamına gelen Latince "manganellus" ve Eski Yunanca "magganon" kelimelerine dayanıyor.

